

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р **Ирена Иванова Левкова**

доцент в ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**“

в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление Психология

докторска програма Педагогическа и възрастова психология

Автор: Магдалена Милкова Герева

Тема: „Творческа мотивация, процъфтяване и психологични типове при лица в зряла възраст, занимаващи се с изкуство и култура“

Научен ръководител: доц. д-р Кирилка Симеонова Тагарева

1. Общо описание на представените материали

Със заповед №РД-21-21-32 от 14.12.2022г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Творческа мотивация, процъфтяване и психологични типове при лица в зряла възраст, занимаващи се с изкуство и култура“ за придобиване на образователната и научна степен „**доктор**“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма Педагогическа и възрастова психология, с автор Магдалена Милкова Герева – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Психология и социални дейности“, с научен ръководител доц. д-р Кирилка Симеонова Тагарева от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд, представен от Магдалена Милкова Герева е структуриран в увод, три глави, заключение и списък на използваната литература и е в обем от 235 страници, от които 205 страници основен текст, 13 страници библиография (включваща общо 171 източника, в това число 46 на кирилица и 125 на латиница), 16 страници приложения. В изложението са включени 63 таблици, 12 фигури, 16 схеми.

Представеният от Магдалена Милкова Герева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантката е приложила 6 броя публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Магдалена Милкова Герева е родена на 18.11.1966г. През 1990г. завършва Софийски университет „Св. Климент Охридски“ в специалност „Психология“ с дипломна работа на тема „Промени в ценностната система и социалните представи на студентите“ със степен „магистър“. Обучава се последователно в специализация по авиационна психология към Военно-медицинска академия, специализации по военна психология и психологически операции в ВА „Г.С.Раковски“ и Институт по позитивна психотерапия в периода 2003-2006 година. През 2012г. получава следдипломна квалификация по когнитивно-поведенческа психотерапия на депресии във Военно-медицинска академия, София и магистърска степен по Мениджмънт на сигурността и отбраната във ВА „Г.С.Раковски“ на тема „Мултикултурната идентичност – фактор за обществена сигурност“. От 2018г. е докторант към катедра „Психология“ на ПУ „Паисий Хилендарски“, докторска програма “Педагогическа и възрастова психология“.

В момента заема длъжност „Главен експерт“ в отдел „Култура, археология и културно наследство“ към община Пловдив.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Съвременното развитие на психологическата наука и експерименталните изследвания се характеризира с „преместване“ на фокуса от проблемите на личността, тяхното изследване и търсене на психологически закономерности и следствия, свързани с тях, към теми, които не са собствено нови за психологията, но разработването им е характеризирано от по-голям професионален интерес, интензивност, широта и дълбочина на проучванията. Благополучие, творчество, развитие, процъфтяване и др. привличат вниманието на изследователите с нарастването на възможностите на съвременния западен човек, който в една доста голяма

степен успешно решава материалните проблеми на живота си и има възможност да отдели повече време и внимание на хармонията в психичния си живот. Представеният дисертационен труд успешно се вписва в тази нова тенденция и умело съчетава проучването на творческата мотивация, психологичните типове и процъфтяването. Избраната тема е актуална, целта е формулирана адекватно, а използваният изследователски инструментариум кореспондира с темата и целта на дисертационния труд. Изборът на изследователска проблематика предполага реализиране на практико-приложни резултати от проучването на темата.

4. Познаване на проблема

В теоретичната глава са разгледани темите за креативността, мотивацията и психичното благополучие, което е анализирано във връзка с конструкта „процъфтяване” и модела за процъфтяване на личността на Кийс.

Направен е анализ на личността в зряла възраст. Представена е идеята на Юнг за психологичните типове и нейното доразвитие от Майерс и Бригс в система за експерименталното им изследване.

Теоретичният обзор показва познаване на изучаваната проблематика, от една страна – в широчина, чрез систематично разглеждане на достатъчно голям обхват теории, идеи, подходи и теоретични конструкции, имащи отношение към избраната тема и от друга страна, в дълбочината на приложения анализ. Докторантката показва високо ниво на познаване както на класическите теории и идеи в изследваната област, така също и на съвременните, като не подминава, а напротив, предлага достатъчно подробен анализ на приноса на български автори и резултатите от техни изследвания. Това, от своя страна, е предпоставка за успешно организиране и осъществяване на изследователска дейност, която да доразвие и допълни направеното от други изследователи на родна почва и в същото време – да предложи нови акценти и посоки.

Втората глава съдържа дизайна на изследването. Описани са целите, задачите, предметът и обектът на емпиричното изследване. Докторантката формулира четири хипотези и описва хода на изследването.

Представените в третата глава резултати и техният анализ по един логичен начин водят докторантката до откриването на връзки и потвърждаване на хипотези, пълно или частично, както и до съответните изводи за приносите и приложимостта в практиката на резултатите от изследването.

5. Методика на изследването

Емпиричното изследване е реализирано чрез подходящ научноизследователски инструментариум. Освен станалата вече класическа методика за изследване на психологичните типове на Майерс и Бригс, изследователският инструментариум е обогатен с още две методики – Скалата за процъфтяване на Ед Дийнър и Скалата за творческа мотивация на Пол Торънс за изследване на възрастни индивиди.

Формулирани са четири хипотези, изследващи връзките между психологически тип, творческа мотивация, процъфтяване и специфика на дейността на респондентите.

Изборът на изследователски инструментариум съответства на целите, задачите и хипотезите на дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Организацията на теоретичната глава е фокусирана върху три области на теоретично проучване и анализ – темата за креативността и творческата мотивация; темата за психичното благополучие и процъфтяването и представяне на водещи теории за личността в зряла възраст. И в трите области докторантката е подбрала за представяне и анализ водещи теории по проблематиката на изследването. Направеният теоретичен подбор и анализ се явяват убедителна обосновка и теоретична основа за избора на методология на изследването. Представянето на резултати от изследвания, проведени от български автори осъществява връзката и прехода от теориите в тематичната област на изследването, резултатите от проучвания, проведени въз основа на тях в други страни, българският принос и обосновката на докторантката относно актуалността и полезността на проведените от нея изследвания като продължение и надграждане на вече достигнатата равнище на изследвания. Съвсем логично след това е представен дизайнът на изследването и избраният изследователски инструментариум. От теоретичния анализ са изведени хипотезите и целта на проучването. Апробираните за изследвания в български популация методики са представени заедно с получените при адаптирането им резултати.

Третата глава съдържа количествен и качествен анализ на получените емпирични данни и проверка на издигнатите хипотези. Използван е адекватен на получените емпирични данни и поставените цели статистически софтуер за обработка на данните. Получените резултати са представени чрез схеми, таблици и фигури. Анализът е проведен в зависимост от избраните четири групи респонденти-творци (танцьори, писатели, музиканти и певци и визуални изпълнители) и специфичните особености на използваната изследователска методика.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносните моменти на дисертационния труд са в няколко направления.

Осъществен е теоретичен анализ на изследваните конструкти. Докторантката предлага собствена интерпретация на съвременните схващания за творческата мотивация, процъфтяването и психологичните типове в зряла възраст при хора на изкуството аргументира предположение за взаимовръзки между тях.

В контекста на теориите на Карл Юнг, Ото Ранк, Пол Торанс и Ед Дийнър е предложен 3-компонентен модел за изследване на творческата личност.

Изследователски приноси на дисертационния труд – осъществяване на оригинално емпирично проучване в научното поле на изследваната проблематика в България относно взаимовръзките между творческата мотивация, процъфтяването и типове личност при лица в зряла възраст, занимаващи се с изкуство и сравнителен анализ на данните, получени при изследването на лица с творчески профил в четири различни видове изкуства в периода на зрелостта.

Практическите приноси са в две посоки: обогатяване съдържанието на учебния курс на факултативна дисциплина „Психология на изкуството“ и на специфичните дейности в консултативни и образователни практики с представители на творческия сектор, родители и преподаватели на надарени деца, бизнес организации и НПО в подкрепа на креативността и процъфтяването при хора в зряла възраст.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите, които отразяват резултати от дисертацията, са общо шест, като самостоятелно дело на Магдалена Герева са пет от тях, а една е в съавторство с научния ръководител. Публикувани са в сп. „Философия“ (публикацията в съавторство), в сп. „Балканско научно обозрение“ (две) и в сборници с доклади от Студентски научен форум (три). Публикациите третира темите за творческа мотивация, креативност и процъфтяване. Две от тях са посветени по-специално на творчеството на Ото Ранк - философско-естетическите корени на творчеството му и креативният импулс в терапевтичния подход на Ранк.

9. Автореферат

Авторефератът е в съответствие с изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

10. Критични забележки и препоръки

Създава се впечатлението за терминологично объркване и неяснота в определянето на границите на изучавания период и респективно – на избора на респонденти, участващи в проучването. Не са ясно и точно описани характеристиките на подпериодите и техните особености с фокусиране върху даден подпериод на зрелостта и систематично представяне на неговите характеристики като се вземат предвид избраните автори и теории. Не е ясно защо е включено описание на късната зрялост, тъй като сред респондентите в избраната извадка не присъстват изследвани лица в този подпериод, освен ако не е доказано, че по своите качествени характеристики някои от тях могат да бъдат отнесени по-скоро към късната зрялост, отколкото към средна зряла възраст. Необходимо е по-ясно разграничаване на особеностите в развитието на ранна и средна зрялост като основа за насочване на научното дирене (може би и при формулирането на хипотези) и за адекватен анализ на получените резултати. Тъй като по-голямата част от респондентите са в подпериода на ранната зрялост и в обработката на данните сравненията между двете групи са само според процентния дял, по-удачно би било, ако изследването беше съсредоточено само върху ранната зрялост.

Не е ясно какво отношение към темата на дисертационния труд и проведеното изследване има частта за мултикултурната идентичност на личността.

Относно структурата на дисертационния труд - по-удачно би било включването на частта 3.4.Ото Ранк – креативният импулс и развитието на личността в т.1.Креативност и творческа мотивация и извеждането на Психологични типове по К.-Г. Юнг в отделна част на теоретичната глава.

В номерацията на таблиците се забелязва непоследователност, която затруднява читателя, например, след № 43 е №17, няколко последователни номера и следва №49 и др. под.

11. Лични впечатления

В обучението си като докторант Магдалена Герева създава добри отношения с членовете на катедра „Психология“ и в сътрудничеството със своите колеги-докторанти. Успешно преминава курсовете за обучение в докторската програма и блестящо се представя на изпитите. В работата със студентите проявява организираност, съчетана с креативност и добро познаване на преподавания материал.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на

Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Магдалена Милкова Герева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Педагогическа и възрастова психология като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен **„доктор“** на Магдалена Милкова Герева в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма Педагогическа и възрастова психология.

Дата: 31.01.2023г.

Изготвил рецензията:.....

(подпис)

(доц. д-р Ирена Левкова)